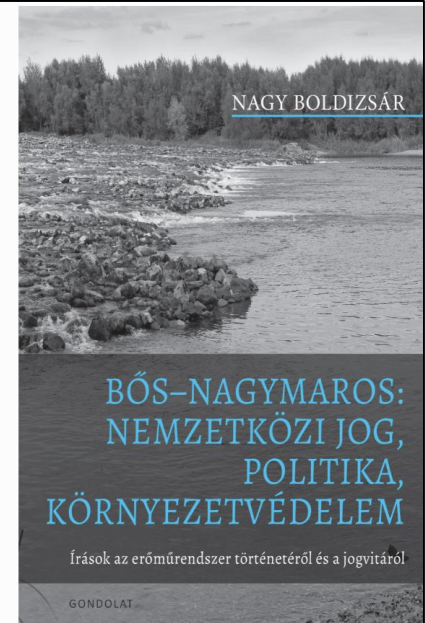

Bős-Nagymaros. Demokratikus kérdések

Nagy Boldizsár előadása a Kürt Alternatív
Gimnázium demokrácia napján, 2025. november
17-én

AZ ELŐADÁS FŐ PONTJAI

- Helyzetem
- Miről beszélünk? A terv és a valóság
- Demokratikus kérdések:
 - Ki lépjen fel ha veszélyt lát?
 - Honnan tudjuk, mi a (tudományos) igazság?
 - Miképp kezeljük a tudományos, szakmai bizonytalanságot?
 - Ki szólhasson bele a döntésekbe
- A sérelmek és a kiút

HELYZETEM

1988 – bekapcsolódás

1989 – 2010 a kormány szerződéses nemzetközi jogi szakértője

1993 - 1997 a Magyar Köztársaságot a Bős-nagymarosi projekt ügyében Hágában a Nemzetközi Bíróságon zajlott perben képviselő nemzetközi csapat tagja

2010 – nincs szerepem, sem a kormány, sem a Duna Charta nem foglalkoztat, független jogtudós vagyok

AZ IDŐREND

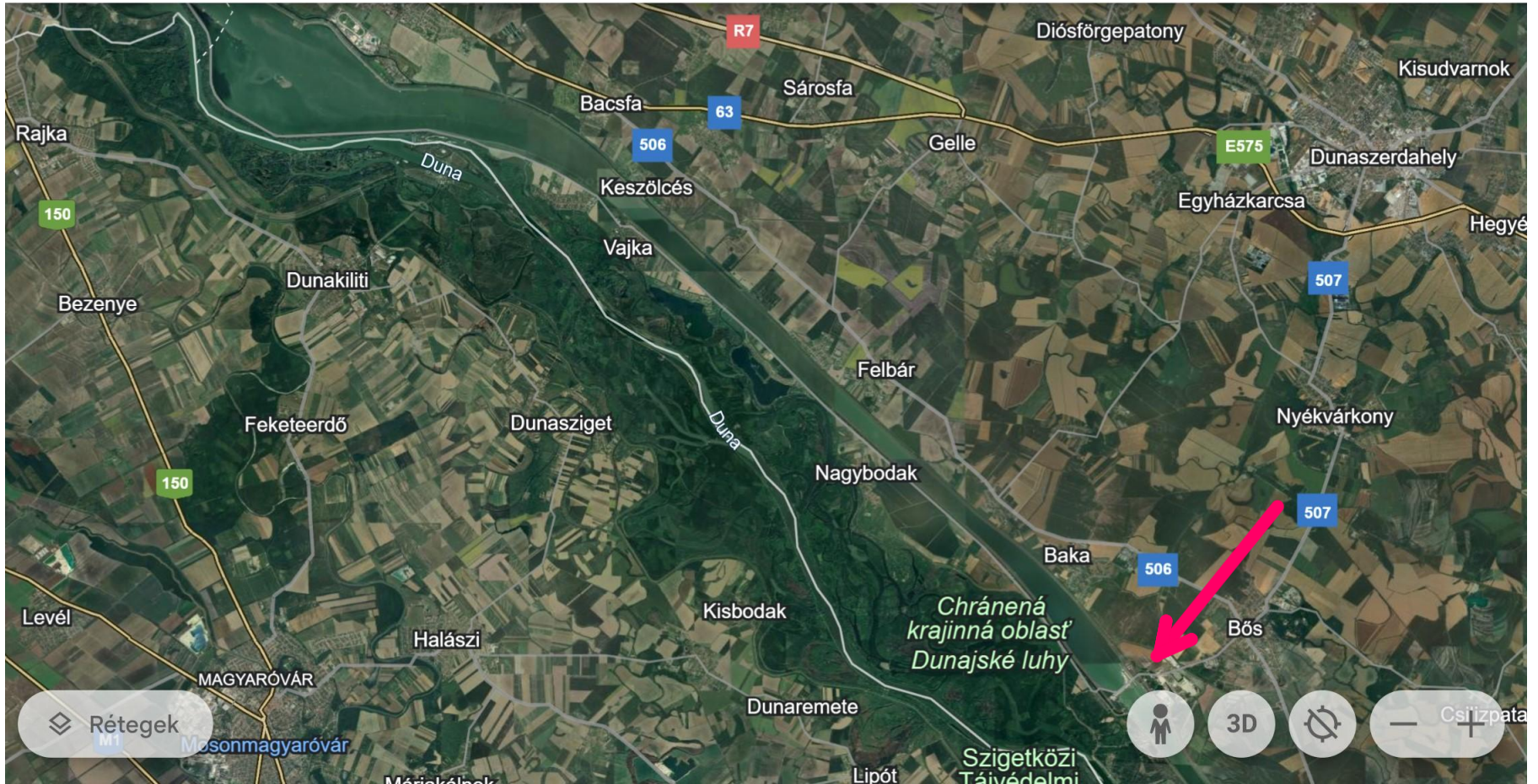
1. 50-es évek – 1977 - Tervezés, szerződéskötés
2. 1977–1989 Építés a felfüggesztésig
3. 1989–1992 Alkudozás
4. 1993–1997 Per, ítélet
5. 1997–1998 Nemcsók intermezzo
6. 1998–2025 Szakadozott tárgyalások

AZ EREDETI TERV, 1977

Erről állapotok meg

A felvívzcsatorna 2024-ben

Fotó:
Hajtmanszki
Zoltán

Az erőmű

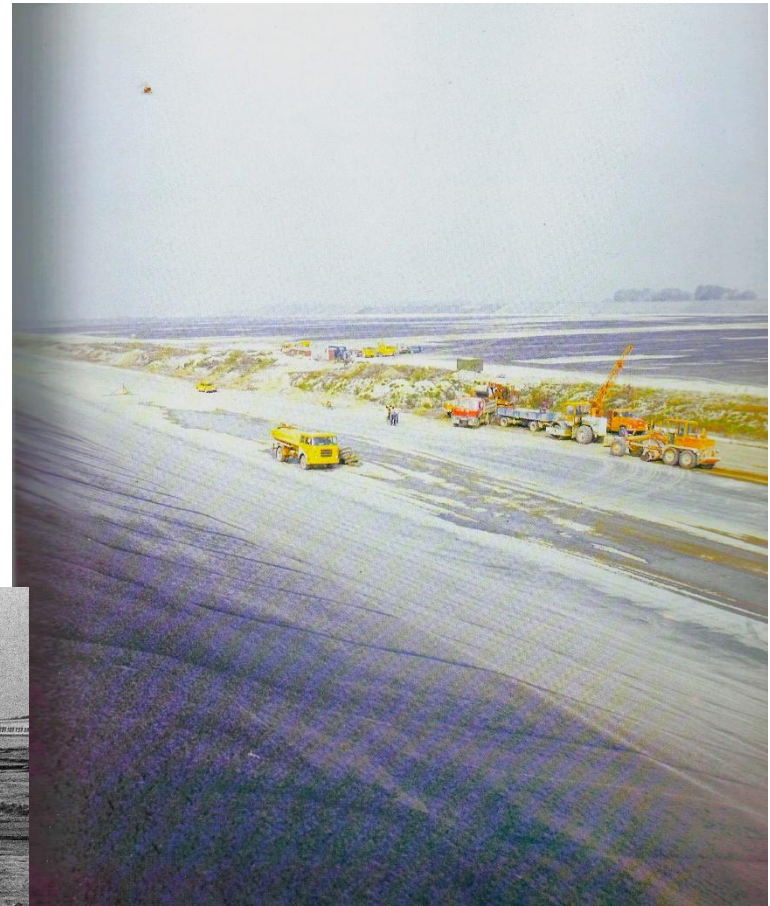

Fotó: Vodohospodarska Vystavba

Az építés ideje

Fotó: Fortepan, Vimola Károly és szlovák brosúrák

Az ott egy hatalmas dömper!

Nagymaros, amikor épült

Fotó: Nagy Boldizsár

Mit tudott volna a vízlépcsőrendszer?

Energiatermelés – csúcsrajáratás a 60km²-es Dunakilititől Pozsonyig húzódó **tározó** segítségével

17 km **felvívcsatorna**

Bős vízerőmű és két hajózsilip

Helyszín	Kapacitás	Éves termelés
Bős	720 MW	2650 Gwh
Nagymaros	158 MW	1025 Gwh

Paks 1: 4 blokk, összesen 2000 MW, 2024-ben 16017 GWh-t termelt)
- a teljes Bős-Nagymarosi vízlépcsőrendszer **Paks I. 1/10-ét** adta volna Magyarországnak $((2650 + 1025) / 2 = 1837,5$ Gwh

2024-ben Magyarországon **NAPENERGIÁBÓL 9200** Gwh-t állítottak elő.

Főbb aggodalmak

Felszíni és felszín alatti vizek

A vízhozamnak az átlagos hozam 1/20-ára visszaesése Európa utolsó szárazföldi deltájának (amely több száz km² és a Szigetközt és a Csallóközt foglalja magában) **kiszáradás**ával fenyeget beleértve a fonatos ágszerkezetet és a **vizes területeket fenntartó árteret**.
Vízminőségromlás és eutrofizáció is várható volt.

Fenyegetett lett tovább a **felszín alatti víztartó réteg** amely a magyar oldalon 21.8 km³ és kb. **5.4 km³** iható vizet tárol. Becslések szerint a **naponta** kinyerhető ivóvíz-minőségű vízmennyiség **750 millió liter**. A szlovák oldali készletek még nagyobbak. Az fenyeget, hogy a romló minőségű beszivárgó víz (a víztartó réteg utánpótlása) **visszafordíthatatlanul elszennyezi** ezt a vízkészletet, ami után csak bonyolult és költséges tisztítási folyamatot követően lesz iható.

Hasonlóan nyugtalanító volt, hogy nagymarosi duzzasztás a Nagymaros és Budapest közötti, a főváros ivóvízszükségletének **2/3-át fedező parti szűrésű kutak hozamát nagymértékben csökkentette és a kinyerhető víz minőségét rontotta volna.**

Főbb aggodalmak

Flóra és Fauna

A ritka természetes vagy természetközeli társulások **a mellékágak és a főág elválasztódása**, a talajvízszint süllyedése és az árvizek hiánya miatt pusztulásra ítéltettek. Ezzel **a biodiverzitás csökkenése** és **az ártéri különleges funkciók elvesztése** is együttjár

Több száz km²-enn az **erdészeti és a mezőgazdasági termelés csökkenése** volt várható, s jelentős károk fenyegették a halászatot.

Árvízi biztonság

A megfelelő **hatásvizsgálat hiánya**, a kivitelezésből fakadó tervezési kockázatok.

Mérnöki kockázatok

Tekintettel a kivitelezésben észlelt hibákra és különösen a **C Variáns rohamtempóban** megvalósult kiépítésére **a mérnöki kockázatok** nagyon nagyok, amit a hajószilipek többhetes zárvatartása és ezáltal a teljes dunai hajózás megbénítása is mutat.

Eladnád-e a Lomnici csúcsot
a franciáknak, **hogy** a
bazaltból **utcaköveket**
faragjanak?

(Tóth György geológus kérdése)

A valóság, 2025-ben: a C-VARIÁNS – Dunacsún és Bős

Nagymaros **nem épült meg.**

Egy **új duzzasztómű épült Dunacsúnnál**, ahol mindkét Dunapart Szlovákiáé

A Dunát a csehszlovákok **1992 október végén elterelték** a medréből a dunacsúni duzzasztó segítségével

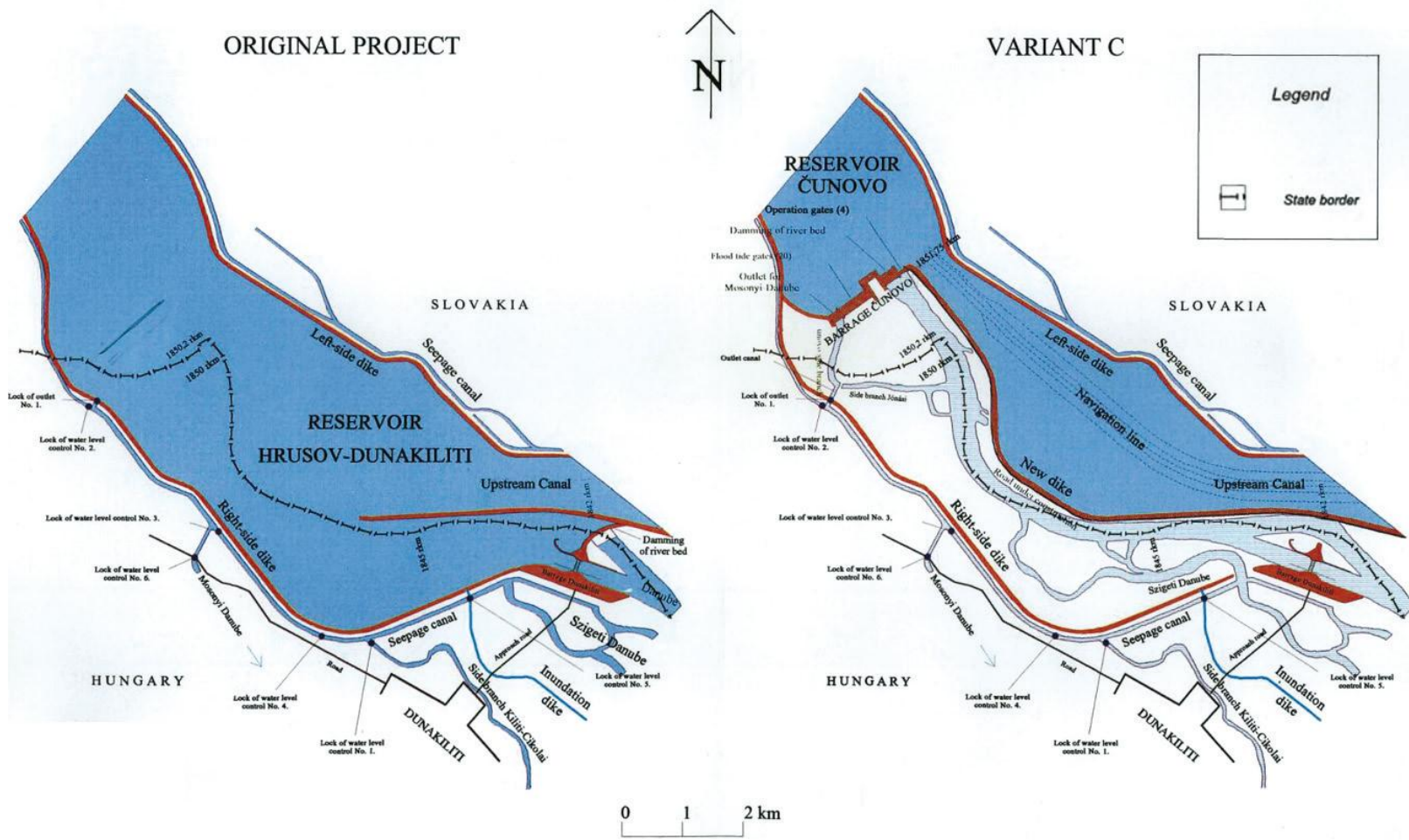
A bósi erőmű **folyamatos üzemmódban** termel, nem csúcsrajáratva.

Az összes megtermelt energiát **Szlovákia sajátjaként használja.**

A főmederbe az évi átlagos $2000 \text{ m}^3/\text{másodperc}$ vízhozam helyett annak **ötödét, $400 \text{ m}^3/\text{másodperc}$ vízhozamot** engednek.

Az eredeti terv – Dunakiliti és a C-Variáns - Dunacsún

COMPARISON OF THE ORIGINAL PROJECT AND VARIANT C

Dunacsún, Rajka felől nézve

Fotó: Nagy Benedek

KOMPPAL A FELVÍZCSATORNÁN KERESZTÜL

← → ↻ <https://earth.google.com/web/search/Rajka+Hungary/@47.98290754,17.38445878,125.98910005a,0...> 📷 📄 ☆ 🗑️ | ⬇️ 📄 ⋮

← Ferry Vojka-Kyselica

🕒 See more dates

FufoMapky GoogleChlupatý

KI LÉPJEN FEL, HA VESZÉLYT LÁT?

- A kárral fenyegetett egyén? Ki védi a közjavakat?
- A szakember?
- A civil társadalom?
- A helyi politikus?
- A közigazgatás illetékese? (Állami önkorrekció)

- Lehetőség? Kell-e élnie vele?
- Morális kötelesség? Muszáj-e, akkor is ha nincs kedve?
- Kell-e kockázatot vállalnia?

Milyen eszközei vannak a személynek vagy a civil társadalomnak?

2001. évi LXXXI. Törvény a környezeti ügyekben az információhoz való hozzáférésről, a nyilvánosságnak a döntéshozatalban történő részvételéről és az igazságszolgáltatáshoz való jog biztosításáról szóló, Aarhusban, 1998. június 25-én elfogadott Egyezmény kihirdetéséről

Információ	Részvétel	Igazságszolgáltatáshoz hozzáférés
Jog a hozzáféréshez, akkor is ha nem érdekelt (adatkérés)	A nyilvánosság korai fázisban való részvétele, amikor az összes választási lehetőség még nyitott	Bírói úton kikényszerítheti az infóhoz hozzáférést ill. a részvételt
Kivételek vannak		Bárki megtámadhatja magánszemélyek és hatóságok olyan lépéseit és mulasztásait, amelyek ellentmondanak a környezetre vonatkozó nemzeti jog rendelkezéseinek
Az állam magától tegye közzé az alapvető információkat	Tervezés, hatásvizsgálat, programok kialakítása	

Ld még: 1995. évi LIII. Törvény - környezetvédelmi törvény

314/2005. (XII. 25.) Korm. Rendelet a környezeti hatásvizsgálati és az egységes környezethasználati engedélyezési eljárásról

Bős-Nagymaros

Vargha János biológus: „Egyre távolabb a jótól” Valóság 1981/11 sz.

MTA: 1983 Kritikus vélemény

1984 megalakul a **Duna Kör**

Right Livelihood Award 1985

Első félhivatalos nyilvános konferencia: 1988

1985

The Right Livelihood Award is presented at the Swedish Parliament for the first time.

Állásvesztés, rendőri megfigyelés, házkutatás, tudósi szorongattatás, belső feszültségek (besúgók) az államapparátusban szolgáló, de a lelkiismeretükre hallgató adat-szivárogtatók, professzionalizálódás szükségessége, külföldi támogatás.

Civil kurázi, személyes áldozatvállalás

KI AZ „IGAZI” TUDÓS, MI AZ AMI TUDHATÓ, KIRE KELL HALLGATNI?

- **A post-truth** világban miképp dönthetőek el a tudományos kérdések?
- Hogyan **választjuk ki, a megbízható**, a gyakorlatba átültetendő **tudást**?
- COVID, Klímakatasztrófa, időszakos böjtölés etc. - kinek kell hallgatni?

Egy forrás, nem forrás

Ha adatainak forrását nem ismerjük

A közlőhely fontos információ

A közlő személy neve, a kiadó előélete

A közlés nyelve, a kísérlet megismételhetősége, az illeszkedés az uralkodó paradigmába.

A közlő személy helye, előélete a tudományos hierarchiában

A forradalmi új tudás természetesen nem illeszkedik a létező rendszerbe. Az áltudomány és a paradigmaváltó újítás közötti mesgye keskeny!

A BIZONYTALANSÁG KEZELÉSE

Mi van, ha **nem lehet** pontosan tudni, mi lesz? (Klíímaváltozás, Bős-Nagymaros)

Elővigyázatosság elve:

A Riói Nyilatkozat 15. alapelve a következőképpen fogalmaz:

„A környezet védelme érdekében az államok, lehetőségeiknek megfelelően, széles körben törekedni fognak az elővigyázatosságra. Ahol súlyos és visszafordíthatatlan kár fenyeget, a teljes tudományos bizonyosság hiánya nem használható föl indokolásként a környezetromlást megakadályozó költséghatékony intézkedések elhalasztására.”

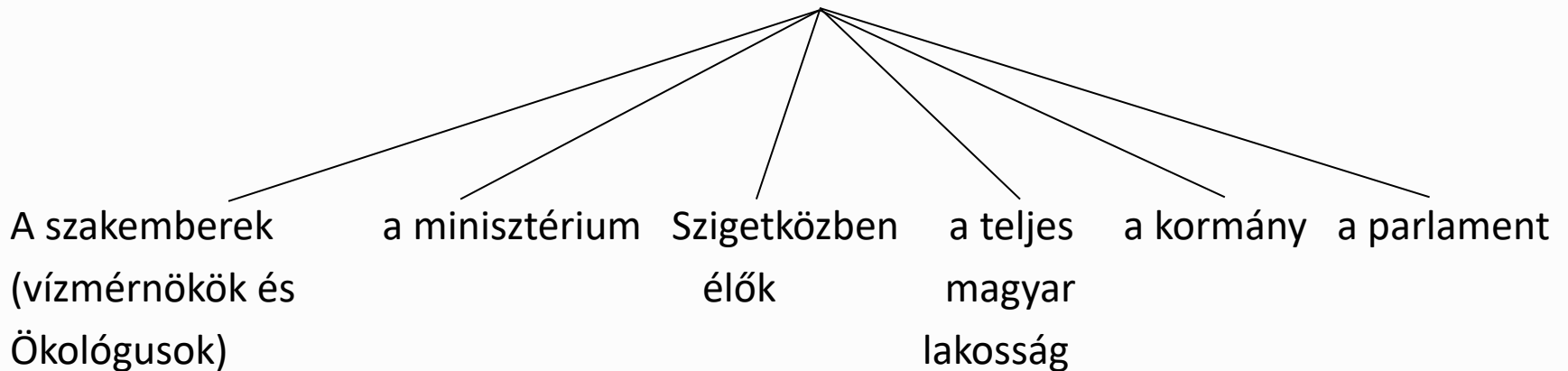
Kockázatértékelés (tudomány) **kockázatkezelés** (politika)

KI DÖNTSÖN?

Vegyük a szigetközi Dunaszakaszt Rajka és Szap között.

Ki döntson arról,

- Épüljön-e benne négy további gát?
- Tartsák-e olyan állapotban, hogy a nagyhajózás visszatérhessen?
- Kormányozzanak bele sokkal több vizet, ami az áramteremelés drasztikus csökkentésével, de a környezet állapotának javulásával jár?

Demokrácia = többségi döntés?

Csak ne az én szomszédságomba!

Ki döntsön arról, épüljön-e
hulladékártató, akkumulátorgyár,
vízlépcső, atomerőmű, autópálya
magasvasút, szemétegető etc.

A LÉNYEG: VERSENGŐ PARADIGMÁK

	Magyarország	Csehszlovákia
Perspektíva	Hosszú távú perspektíva	Rövid távú perspektíva
Értékbecslés	Alacsony diszkontráta: a jövőbeni ivóvíz magas jelenértéke, közel természetes állapotok.	Magas diszkontráta: a távoli jövőben felhasználandó eszközök, erőforrások jelenértéke minimális. Nem akar <i>most</i> befektetni az ötven év múlva várható megtérülésért.
Törődés a jövő generációkkal	Gondoskodás a jövő nemzedékekről, az életfenntartó rendszereikről és az alapvető természeti erőforrásokról.	Nem gondolkodik a következő generációk helyzetén. „Gondoskodjanak magukról, ahogy mi is gondoskodunk magunkról” mentalitás.
Kockázatkezelés	Az elővigyázatosság elvének elfogadása, amely a bizonytalan körülmények között a körültekintő magatartást írja elő: ezen elv szerint a jövőbeli károk teljes és végleges tudományos bizonyításának hiánya nem jogosít fel a folytatásra; a projekteket akkor is le kell állítani, ha a károkozás „csak” nagy valószínűséggel, de nem bizonyosan következik be.	A technikai megoldásba vetett hit: az ember a világegyetem ura, ha valamit tönkretesz, helyre tudja hozni, semmi sem visszafordíthatatlan. A jövőbeni hatalmas veszteség pusztá valószínűsége nem ok arra, hogy elviseljük egy nagyságrendileg kisebb, de biztos jelenbeli veszteséget.
Piacgazdaság vagy más	Azon javak, amelyek nem rendelkeznek piaci értékkel (egy tájszépsége, pótolhatatlan régészeti lelőhelyek jelenléte, a biológiai sokféleség) mindemellett értékesek, megérdemlik az áldozatokat, beleértve a pénzügyi erőfeszítéseket is.	A piacgazdaság „észszerű piaci magatartást” diktál, és az olyan forgalomképes termékek és szolgáltatások, mint az energia vagy a hajózás javítása, elsőbbséget élveznek a szimbolikus értékekkel szemben.
Túlélés vs. növekedés	A cél: az egyensúly megteremtése a természettel, fenntartható létezés (nem feltétlenül a növekedés értelmében vett fejlődés).	A cél az ipari modernizáció, a növekedés, a terjeszkedés, a természet feletti uralom.
Politika	A projekt leállításával nincsenek rejtett politikai célok.	Részben bevallott, részben ki nem mondott politikai célok dominálnak a döntés meghozatalában.

MIBEN ÁLL A JOGSÉRTÉS? A NEMZETKÖZI BÍRÓSÁG MEGÁLLAPÍTÁSAI

Magyarország jogsértései

Az ítélet pillanatában (1997. szeptember 25) fennálló

- Nagymaros fel nem építése és Dunakiliti üzembe-helyezésének elmulasztása
- A szerződés megszüntetésének kísérlete

Ma is fennálló?

Nincs

(Cseh)Szlovákia jogsértései

Az ítélet pillanatában (1997. szeptember 25) fennálló

- Az „ideiglenes megoldás” üzembehelyezése (A Duna egyoldalú elterelése, a méltányos és ésszerű használat elvének megsértése)
- A közös üzemeltetés egyoldalúval felváltása
- Károkozás a Szigetközben és a Szap alatti szakaszon

Ma is fennálló?

Mind a három fenti

A FELEK TEENDŐI – MIKÉPP LEHETNE VISSZATÉRNI A JOGSZERŰ ÁLLAPOTHOZ

Magyarország

- Felel a **Nagymarosi Vízerőmű** fel-nem-építésével és Dunakiliti duzzasztó **üzembe-nem-helyezésével 1997. szeptember 25-ig** (az Ítélet meghozatalának napjáig) okozott **károkért** – azokat meg kell térítenie
- Tudomásul kell vennie, hogy **az 1977. évi szerződés keretei, rendszere fennmaradtak** és azt **új tartalommal kell megtölteni** (vagy közös egyetértéssel megszüntetni)
- El kell döntenie, hogy akar-e a közös üzemeltetésben részt venni

Szlovákia

- A jogszerű állapot helyreállításáig felel **a Duna elterelésével okozott valamennyi kárért** – azokat meg kell térítenie
- A **környezetileg fenntartható** állapotra vezető **vízmennyiséget kell lebocsátania** - megfelelő dinamikával - a főmederben
- Köteles Magyarországnak biztosítani a **részvételt az üzemeltetésben, ellenőrzésben és a hasznok szedésében** – ha Magyarország emellett dönt.

Közös feladatok

- Jóhiszeműen tárgyalni kell az 1977. évi szerződés **céljainak** megvalósításáról
- Ha a felek másképp nem állapodnak meg, újra közösen kell üzemeltetni a rendszert
- Rendezni kell az építkezésből és az üzemeltetésből eredő anyagi tartozásokat és követeléseket . (Ez nem a kártérítés, hanem az elszámolás, beleértve az 1992 óta termelt áram értékét!)
- Meg kell határozni az új tulajdon és bevétel-megosztási (áram-megosztási) viszonyokat

Köszönöm!

Nagy Boldizsár

Professzor Emeritus, CEU Bécs

www.nagyboldizsar.hu